

Кобетяк Андрій Романович

Трансформації протестантської сотеріології у контексті політичного впливу Європи та російсько-української війни

УДК 322+2-67

DOI <https://doi.org/10.24195/2414-9616.2024-5.8>

Кобетяк Андрій Романович
доктор політичних наук, доцент
кафедри філософії та політології
Житомирського державного
університету імені Івана Франка
вул. Велика Бердичівська, 40,
Житомир, Україна
ORCID: 0000-0001-6899-0571

У статті розглянуто вічну проблему людства – питання загробного життя та впливу сучасних політичних процесів на його сприйняття. Встановлено, що спасіння душі завжди займало важливе місце у міркуваннях людини. Доведено, що у зв'язку із політичними катаклізмами і глобальними загрозами ХХ-ХХІ ст. ця доктрина обговорюється та дискутується особливо активно. В статті обґрунтовано, що російсько-українська війна принесла нові виклики та перестороги екзистенційного характеру. Мільйони людей опинилися у стані соціальної невизначеності, граничності буття та буттєвій небезпеці.

Досліджено, що сотеріологічне вчення частково відрізняється у католиків, протестантів та православних, однак є загальною рисою – земне тимчасове життя це випробування, яке необхідно подолати для щасливого загробного перебування. Обґрунтовано, що сучасна наука мало вивчає проблемне поле політичного та воєнного впливу на вчення про спасіння і варіанти його трансформацій. Брак досліджень політичного впливу на сотеріологію, зокрема протестантську, актуалізує подальші дослідження запропонованого напрямку.

Визначено, що цілий комплекс питань, що стосуються сотеріології, не є завершеним. Багато непорозумінь та поділів трапляється через різницю позицій та поглядів. Встановлено, що у науковій думці є катастрофічний брак чіткого викладу позицій та поглядів сторін. Не вистачає науково достовірних знань, щоб показати як політика різного періоду впливала на вчення про людське спасіння. Наукова позиція часто закінчується цитуванням Біблії, яка не може сприйматися критично, а лише на віру. Однак, встановлено, що значна кількість догматів та правил церкви були наслідками саме політичної волі чи військової обстановки.

Визначено, що внаслідок російської агресії мільйони українців опинилися у стані екзистенційної загрози та соціальної невизначеності. Соціальні цінності та цінності життя кардинально змінюються. Наші співгромадяни шукають притулку в європейських країнах. Дослідження звертає увагу на нову парадигму існування християн, і зокрема представників протестантизму, у світі. Зазначено, що класична християнська сотеріологія більше не є універсальною парадигмою спасіння душі. Дослідження зводиться до питання можливості порятунку душі в секуляризованому суспільстві та в умовах російської війни. Протестантизм, як і інші християнські конфесії трансформують деякі положення сотеріології згідно сучасних умов існування у світі.

Ключові слова: політичний вплив, протестантизм, сотеріологія, війна, Європа, соціальні цінності, праведність, міжконфесійна співпраця, буття людини.

Вступ. Актуальність обраної теми пов'язана із осмисленням «вічної» проблеми війни, її наслідків і християнської рефлексії цього процесу, адже мільйони українських громадян опинилися у стані соціальної невизначеності та екзистенційної загрози. Філософія життя та смерті червоною ниткою пронизує історію людського буття. Воєнно-філософська думка, релігійна теологія і виправдання війни є складниками культури, продуктом суспільного поступу й одночасно чинниками його творення. В умовах такої соціальної невизначеності і екзистенційних викликів відбувається творення нової парадигми сотеріологічного розуміння християнськими конфесіями місії і цілі людського життя у світі.

З початком військового вторгнення на українські землі у 2014 р. інтенсивність екзистенційних сенсів у військовій реальності спричинило надання нового глибинного та ціннісного сенсу самого явища людського життя. Відкрита війна у ХХІ ст. загострила страхи та усвідомлення смерті, спрямувала особистість на розуміння цінності життя та усвідомлення його як найвищого дару.

Сотеріологічні аспекти набувають нового осмислення у цьому ключі. Вбивство – гріх, а захист Вітчизни – свята Богоугодна справа, і свідченням цього є велика кількість воїнів, які зараховані до лику святих. Крім того, загинути на болю бою захищаючи Батьківщину – означає виконати найбільшу заповідь: «Ніхто більшої любові немає над ту, як хто свою душу поклав би за друзів своїх» (Ів. 13:15).

Мета та завдання. Метою статті є дослідження трансформаційних процесів у доктринальному церковному вченні, зокрема сотеріології, християнських конфесій європейського простору в умовах відкритої російської агресії. Понад 10 р. у центрі Європи триває смертоносна війна, яка вплинула на долі мільйонів українських громадян, а разом з тим, і на весь цивілізований світ. Виправдовуючи кривавий диктаторський режим Російська церква пропонує власне «богослов'я миру», назвавши загарбницьку війну – священною, а мешканців Європи – «силами світового зла». Православні, католики та протестанти цивілізованого світу пови-

нні напрацювати власні підходи щодо оновлення вчення про ціль і призначення людського життя і можливості спасіння душі в умовах геноциду багатомільйонної української нації. Церковно-політичне вчення РФ про спасіння воїнів-загарбників намагається докорінно змінити вікове сприйняття добра і зла у сотеріологічному аспекті.

Методи дослідження. Запропонована стаття є однією із перших наукових розвідок нового сотеріологічного розуміння цінності життя і спасіння людини, яке формує цивілізований християнський світ як відповідь на викривлене політичне релігійно-політичне вчення РПЦ, яка є однією із найбільших християнських організацій в Європі. Використовуючи метод порівняльного аналізу, автор порівнює різні інституційні рівні політичного впливу на зміну вчення про людське спасіння. А також здійснює можливе прогнозування подальшого розвитку сотеріологічного вчення під впливом російсько-української війни.

Основою класичного дослідження у напрямку сотеріології і конфесійного буття традиційно є праці А. Баумейстера, І. Богачевської, В. Бондаренка, К. Говоруна, В. Докаша, А. Колодного, В. Любащенко, Ю. Решетнікова, С. Саннікова, Л. Филипович, Ю. Чорноморця. Звернення до праць згаданих авторів сприяло здійсненню аналізу трансформацій сучасного буття віруючих в умовах війни і формуванням нової теологічної концепції буття людини.

Результати. Сучасні військові засоби дальньої дії змушують переживати екзистенційні виклики спричинені глобальними війнами не лише кожного громадянина України, а й населення світу в цілому. Сьогодні вони напругу пов'язані із загрозою існування українців та української ідентичності. Ця проблема породила стан страждання та соціальної невизначеності цілого народу як важливий компонент у переживанні кризових ситуацій. В той час страждання є цінним екзистенційним переживанням із сотеріологічним контекстом, яке підкреслює сам факт існування людини і української нації.

Ключовим моментом дослідження є одна із фундаментальних основ християнського вчення – сотеріологія. З грецької – вчення про порятунок (спасіння душі). Це розділ богословської науки про спокуту та спасіння людини (в духовному плані), який є частиною загального догматичного богослов'я. Місіологія (богословська наука, яка вивчає проповідницьку діяльність церкви, а також досліджує способи, якими церква користується для досягнення євангелізації) [1, с. 182] завжди надихалася сотеріологією, тобто християнськими поглядами на спасіння і самою ціллю людського життя. Однак мало відомо про справжні сотеріологічні переконання людей в еміграції, які стикаються із труднощами та поневіряннями; людей, чий близькі на фронті; самих військових.

Фундаментом сотеріологічного вчення всіх християнських конфесій є твердження про наявність загробного вічного життя. Тіло помирає, а душа завжди жива. Відповідно після фізичної тілесної смерті душа повинна мати певне місце свого постійного перебування. Основоположним в цьому моменті є поділ життя людини на 2 періоди: земний і загробний [2, с. 206]. Загробне життя може протікати по-різному (рай, пекло, чистилище), в залежності від вчення різних християнських гілок. Однак кульмінацією загробного життя є можливість потрапити до числа вибраних, особливих праведників, святих. Для визначення власної долі у загробному житті кожній людині дано життя земне, як певний екзамен, іспитовий період. А життя небесне (або ж підземне) є наслідком земного екзамени. Праведники – у рай, грішники – у пекло.

Таке традиційне, притаманне всім християнам вчення абсолютно не нове. Більше того, воно є характерним для більшості вірувань і релігійних традицій світу. Однак, у дослідженні ми пропонуємо звернути увагу саме на новій парадигмі існування християн у світі. Ісламський екстремізм, жахливі події в Сирії, Югославії, антихристиянські теракти в Європі і кровопролитна війна в Україні. Нові умови і спосіб життя християн в епоху постмодерну, нове соціальне і конфесійне буття. Сьогодні відбувається переоцінка соціальних цінностей і буття людини в цілому. Констатуємо, що церква наразі також переживає складний період. Секуляризаційні процеси навіть у довоєнний період посприяли зменшенню загального рівня релігійності і довіри до церковних інституцій, а відповідно і знецінення християнських цінностей і основоположних доктрин [3, с. 203]. Церковні організації так і не змогли об'єднатися для напрацювання нового богослов'я миру, нової соціальної та сотеріологічної концепції буття людини у кризовий період. Ієрархи та теологи роблять перші спроби запропонувати нове бачення призначення і цінності життя людини в сучасному світі. Це значно актуалізує обрану тему, адже це одна із перших наукових розвідок трансформації сотеріологічного вчення християнських церков в умовах російсько-української війни.

Нормативний сотеріологічний наратив, накреслений вище, стикається з труднощами у сучасному секуляризованому світі. Основна причина цього, полягає в тому, що класична християнська сотеріологія не є універсальною парадигмою, якою її вважають [4, р. 116]. Як і будь-яка теологія, вона скоріше вкорінена в певних історичних соціокультурних обставинах, яких можливо більше немає в більшості культурних конгломератів на Заході. Вона виникла і розвивалась в певних місіонерських практиках, які зараз часто вважаються дещо застарілими та авторитарними. Вияв власної релі-

гійності є швидше данню традиції, дотриманням батьківських обрядів і звичаїв, але не способом життя. Інакше кажучи, розуміння цілей і спасіння людини суттєво змінилися. В умовах глобальних воєн християнські місіонери повинні зіткнутися з питанням, чи наявна теологія життя і миру (війни) все ще перегукується з нормативним сотеріологічним дискурсом, який виник із давно минулих і узаконених практик і доктрин.

Прийнятий у березні «Наказ» XXV Всесвітнього російського народного собору свідчить про кардинальні зміни у сотеріологічному вченні найбільшої православної церкви у світі – Російської. Очевидно, що подібні рішення продиктовані злочинним політичним режимом країни-агресора. Однак, подібні документи офіційно прийняті на церковному рівні, завізовані та оголошені особисто патріархом Кирилом [5]. Ключовим моментом документу є твердження, що в Україні (на землях Південно-Західної Русі) йде «священна війна» із колективним Заходом і злочинним київським режимом. «Священна війна» позиціонується як «свята» війна, протистояння за щось правдиве, хороше, світле. Сама назва вже виправдовує всіх, хто бере в ній участь. Однак, класичне сотеріологічне вчення католиків, потестантів і православних свідчить про інше. Війна – це смертний гріх, адже пов'язаний з кровопролиттям. Вбивство – смертний гріх. Таким чином, заради виправдання кривавого вторгнення в Україну РПЦ змінює сотеріологічне і місіанське сприйняття війни на чужій землі, виправдовуючи свої дії боротьбою із «світовим злом».

Ще одним важливим елементом трансформаційних процесів у сучасному розумінні людського спасіння і християнської місії в цілому є секуляризований уклад життя людей в епоху постмодерну. Різноманітні дослідження ілюструють, що відчувається певна «втраченість» світу в сотеріологічному аспекті. Історично існує тісний зв'язок між поглядами на спасіння (сотеріологія) та місіонерською діяльністю не лише в тому сенсі, що загальна сила наших сотеріологічних переконань впливає на місіонерську (проповідницьку) діяльність та ревність, але й у тому сенсі, що вважається спасінням, як визначальний вид місіонерської діяльності [6, р. 67]. Проповідь – частина спасіння, адже це одна із головних заповідей: тож ідіть, і навчіть всі народи, християчи їх в ім'я Отця і Сина і Святого Духа, навчаючи їх зберігати все, що Я вам заповів... (Мф. 28:19,20). Питання місіонерства значно ускладнилось в умовах сучасного конфесійного буття і соціальної невизначеності [2, с. 201].

Нехарактерні для України явища в церковному житті європейців (офіційні одностатеві шлюби, евтаназія, гей-паради, жіноче священство) породжують дуалістичність та тривіальність нового конфесійного буття в країнах Західної Європи. Сучасні віруючі у світському середовищі відчува-

ють культурну ізоляцію, навіть якщо вони значною мірою беруть участь у цивільному житті. Це спричиняє сотеріологічний колапс. Як можна врятувати душу, коли навколо одні грішники, адже: «з праведним будеш праведний і з досконалим мужем будеш досконалий, з вибраним будеш вибраний і з розбещеним будеш розбещений (2 Сам. 22:27,28). Логічно постає запитання: чи можливе спасіння в секуляризованому суспільстві, та ще й в умовах жажливої війни. Таким чином, у місіонерській (проповідницькій) практиці може бути дуже важко врівноважити сотеріологію, яка базується на «загубленості» світу, зі смиренним свідченням про Ісуса та Євангеліє. Християнське смирення Заходу стикнулось із агресивною проповіддю війни зі сторони РПЦ [7, р. 206]. Одна християнська традиція, одне розуміння спасіння душі, один сотеріологічний підхід, однак настільки різне розуміння війни і вбивства. Зрештою, такий духовний світ, дуже скоро стане конфронтаційним. Росія багаторічним навіюванням та пропагандою виправдовує «священну війну», і її посередництвом переконує у порятунку душ воїнів, які проливають кров «грішників західного світу і київського злочинного режиму» [5]. Тобто, російські воїни прирівнюються до священномучеників, які віддають життя за боротьбу із світовим злом. Таким чином, для них війна – добра і богоугодна справа. З іншого боку – Україна і західні партнери, які з релігійної точки зору виконують власний священний обов'язок – захищають Батьківщину і власні сім'ї. Отже, виникає сотеріологічний конфлікт інтересів. В межах однієї православної традиції формуються два кардинальних підходи до спасіння і цілей людського життя. Маємо відзначити, що і католицька і протестантська сотеріологічна концепції співзвучні із вченням українських віруючих традиційних християнських церков. Саме тому, західні партнери близькі Україні не лише у військовій допомозі, а й в духовному розумінні війни і сотеріологічній концепції.

Крім вищенаведеного підходу священного захисту землі і Батьківщини європейські (протестантські і католицькі) теологи сьогодні активно обговорюють доктрину *analogia entis* (аналогія буття). Це доктрина, яка наполягає на тому, що в усьому створеному житті є життєва першопричина – Бог. Кожна жива істота (людина перш за все) містить щось божественне. Відтак, вбивство, навіть військове, є смерним гріхом. Популярний американський теолог, який вивчає проблеми сучасної сотеріології Метью Леверінг стверджує, що «усі кінцеві істоти теофанічним чином розкривають чисте, первородне. Цим чистим, незбагненим джерелом в людині є Бог [7, р. 138]. Його сотеріологія є близькою до християнського неоплатонізму. В даний час питання про наявність у філософії неоплатоніків, зокрема у їх вченні про безсмертя душі, фундаментальних моментів «сотеріології»

є важливим елементом, яке глибоко вкорінилося у християнське вчення, наприклад у теології Августина Блаженного. Життя християнина на землі – відображення життя вічного, божественного. Тому сучасні трансформації сотеріологічного розуміння сенсу людського буття неможливі. Життя – вічний дар, відтак вбивство – вічний гріх [8, с. 182].

Ще однією вагомою складовою динамічної турбулентності соціального буття людини є можливість спасіння через мучеництво, перш за все за все це стосується захисту віри і Батьківщини. Мученики – однозначно святі, це загальне сотеріологічне положення всіх християнських конфесій. Триває війна по загарбанню чужих територій і населення. Тому нової актуалізації набуває теорія захисту рідної землі в ім'я власної церковної традиції [9, р. 192].

Після початку повномасштабного вторгнення проблема мучеництва набула нових обрисів. Про це свідчить науковий і громадський інтерес до цього питання. Наприклад, Папа Франциск, розмірковуючи про мучеництво, наголосив, що ми можемо віддавати власне життя за інших. І ще якщо, наприклад, військовий свідомо йде на смерть, аби рятувати інших, це можна вважати мученицьким подвигом [10]. У сучасних умовах саме розуміння мученицького подвигу дещо трансформується. Термін «мученик» похідний від слова «мука» і дієслова «мучити». Розуміємо що похідними термінами є терпіння, страждання, ну і зрештою смерть з цього приводу. У Старому Заповіті є чіткий опис мучеників, зокрема у Другій Книзі Макавеїв, описується мучеництво сімох братів і їхньої матері (2 Мак 7, 1-41) [11, с. 211].

Українські воїни, переселенці, діти, що залишились без батьків, люди, що зараз без домівки – це мученики, і ця проблема сьогодні потребує нового сотеріологічного підходу. Невизначене соціальне буття людини у XXI ст. на перший погляд викликає подив у сучасному цивілізованому світі, однак практика буття, агресивна церковно-політична діяльність агресора призвела до поневірянь мільйонів людей. Тому, вищенаведені факти вказують на необхідність напрацювання нового сотеріологічного розуміння людського життя (земного і загробного), а також формування нової парадигми міжконфесійної взаємодії у християнському світі.

Висновки. Враховуючи недостатньо досліджену природу цієї теми та її схильність до неправильного тлумачення та неоднозначності, в силу поліконфесійності проблеми, необхідно напрацювати нову методологічну базу подібних наукових розвідок. Це сприятиме розумінню різних сотеріологічних поглядів і відтінків значення, присутніх серед науковців, теологів та ієрархії. З часом це може дозволити наступним кількісним дослідженням цих сотеріологічних позицій бути яко-

мога більш однозначними і єдиними у висновках [12, р. 122].

Російсько-українська війна – жахіття XXI ст. в центрі Європи. Констатуємо, що основною особливістю цієї війни є її релігійне забарвлення та виправдання, що значно ускладнює її сприйняття, зокрема серед російського населення. Десятиліття пропаганди і навіювань призвели до «природнього» сприйняття війни на чужій землі. Російська церква, будучи однією із найпотужніших християнських організацій Європи, прийняла офіційний документ на Всеросійському Соборі – «Наказ», в якому йдеться про «священну війну» і блаженну загробну участь всіх воїнів-загарбників. Вчені і теологи православного, католицького і протестантського віросповідання повинні об'єднатися і напрацювати власне бачення і розуміння життя і порятунку людини в умовах російсько-української війни. Наразі мало відомо про справжні сотеріологічні переконання людей в еміграції, які стикаються із труднощами та поневіряннями; людей, чий близькі на фронті; самих військових. Відтак, питання подібних наукових розвідок має місце у найближчому майбутньому.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Casanova, J. (2006). Religion, European Secular Identities, and European Integration. In *Religion in an Expanding Europe*, TA Byrnes & PJ Katzenstein, eds. (pp. 65-92). Cambridge University Press.
2. Каспер В., кардинал. Ісус Христос. пер. Н. Вельбовець. Київ : Дух і Літера, 2002. 427 с.
3. Колодний А. Релігійне сьогодення України: роздуми, оцінки і прогнози (тематична збірка вибраних статей і тез). Київ, 2009. 450 с.
4. Watkins, C. *Disclosing Church: An Ecclesiology Learned from Conversations in Practice*. London: Routledge, 2020. 341 p.
5. Здіорук С. Україна на шляху інтеграції до європейського співтовариства. *Politology bulletin*. 2020. Вип. 84. С. 170-191. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Pv_2020_84_15.
6. Parkinson S. One baptism for the remission of sins: exploring the harmony between christian platonism, reformed soteriology, and credobaptism. *Perichoresis*. Volume 21. Issue 2. 2023. P. 65-83.
7. Levering M. *Engaging the Doctrine of Creation: Cosmos, Creatures, and the Wise and Good Creator*. Grand Rapids, MI: Baker Academic, 2017. P. 151-184.
8. Лейден Б. Емпіричне богослов'я в текстах і таблицях: якісні, кількісні та порівняльні перспективи. Вінніпег, 2009. С. 180-183.
9. Menn S. Iato's Soteriology? *Philosophy and Salvation in Greek Religion*. Ed. by V. Adluri. Berlin ; Boston : De Gruyter, 2013. P. 191-216.
10. Балора П., отець. Мученики і мучеництво. 2023. URL: https://risu.ua/mucheniki-i-muchenictvo_n139536.
11. Робек С. Азуза-стріт: місія і пробудження. Олександрія, 2011. 464 с.
12. Paas S., Stoppels S. and Zwijze-Koning0 K. *Ministers on Salvation: Soteriological*

Views of Pioneers and Pastors in the Protestant Church in the Netherlands. *BRILL*. 2022. P. 119-138.

REFERENCES:

1. Casanova, J. (2006). Religion, European Secular Identities, and European Integration. In *Religion in an Expanding Europe*, TA Byrnes & PJ Katzenstein, eds. (pp. 65-92). Cambridge University Press.
2. Kasper V., cardinal. *Isus Khrystos. [Jesus Christ]* trans. N. Velbovets. Kyiv: Duh i Litera, 2002. 427 p.
3. Kolodnyy A. *Relihiyne s'ohodennya Ukrayiny: rozdumy, otsinky i prohnozy [Religious present of Ukraine: reflections, evaluations and forecasts]* (thematic collection of selected articles and theses). Kyiv, 2009. 450 p.
4. Watkins, C. *Disclosing Church: An Ecclesiology Learned from Conversations in Practice*. London: Routledge, 2020. 341 p.
5. Yelenskyi V. (2001). *Pravoslavia v protsesi politychnykh transformatsii postkomunistychnoho prostoru [The Orthodoxy in the process of the post-communist area's political transformations]*. *Political Studies*. Vol. 1, p. 123–141. URL: <http://pd.ipiend.gov.ua/article/view/235504>.
6. Parkinson S. One baptism for the remission of sins: exploring the harmony between christian platonism, reformed soteriology, and credobaptism. *Perichoresis*. Volume 21. Issue 2. 2023. P. 65-83.
7. Levering M. *Engaging the Doctrine of Creation: Cosmos, Creatures, and the Wise and Good Creator*. Grand Rapids, MI: Baker Academic, 2017. P. 151-184.
8. Leyden B. *Empirychnyeh bohoslov'ya v tekstakh i tablytyakh: yakisni, kil'kisni ta porivnyal'ni perspektyvy [Empirical Theology in Texts and Tables: Qualitative, Quantitative, and Comparative Perspectives]*. Winnipeg, 2009. P. 180-183.
9. Menn S. *Iato's Soteriology? Philosophy and Salvation in Greek Religion*. Ed. by V. Adluri. Berlin ; Boston : De Gruyter, 2013. P. 191-216.
10. Baloga P., priest. *Muchenyky i muchenyctvo [Martyrs and martyrdom]*. 2023. URL: https://risu.ua/mucheniki-i-muchenictvo_n139536.
11. Robek S. *Azuza-strit: misiya i probudzhennya [Azusa Street: Mission and Awakening]*. Alexandria, 2011. 464 p.
12. Paas S., Stoppels S. and Zwijze-Koning0 K. *Ministers on Salvation: Soteriological Views of Pioneers and Pastors in the Protestant Church in the Netherlands*. *BRILL*. 2022. P. 119-138.

Transformations of Protestant soteriology in the context of the political influence of Europe and the Russian-Ukrainian war

Kobetiak Andrii Romanovych

Doctor of Political Sciences,
Associate Professor at the Department
of Philosophy and Political Science
Zhytomyr Ivan Franko State University
Velika Berdychivska str., 40,
Zhytomyr, Ukraine
ORCID: 0000-0001-6899-0571

The article examines the eternal problem of humanity – the issue of the afterlife and the influence of modern political processes on its perception. It has been established that the salvation of the soul has always occupied an important place in human reasoning. It is proven that in connection with political cataclysms and global threats of the 20th-21st centuries this doctrine is discussed and debated particularly actively. The article substantiates that the Russian-Ukrainian war brought new challenges and warnings of an existential nature. Millions of people found themselves in a state of social uncertainty, liminality of existence, and material danger.

It has been studied that the soteriological teaching is partially different among Catholics, Protestants and Orthodox, but there is a common feature – earthly temporary life is a test that must be overcome with dignity for a happy afterlife.

It is substantiated that modern science does little study of the problematic field of political and military influence on the doctrine of salvation and options for its transformations. The lack of research on the political influence on soteriology, particularly Protestant, actualizes further research in the proposed direction.

It has been determined that the whole set of issues related to soteriology is not complete. Many misunderstandings and divisions occur because of differences in positions and views. It has been established that there is a catastrophic lack of a clear statement of the positions and views of the parties in scientific opinion. There is a lack of scientifically reliable knowledge to show how the politics of different periods influenced the doctrine of human salvation. A scientific position often ends with a citation of the Bible, which cannot be taken critically, but only on faith. However, it was established that a significant number of church dogmas and rules were the consequences of the political will or the military situation.

It was determined that as a result of Russian aggression, millions of Ukrainians found themselves in a state of existential threat and social uncertainty. Social values and values of life are radically changing. Our fellow citizens are seeking asylum in European countries. The study draws attention to the new paradigm of the existence of Christians, and in particular representatives of Protestantism, in the world. It is noted that classical Christian soteriology is no longer a universal paradigm of soul salvation. The research boils down to the question of the possibility of saving the soul in a secularized society and in the conditions of the Russian war. Protestantism, like other Christian denominations, transforms some provisions of soteriology according to modern conditions of existence in the world.

Key words: political influence, Protestantism, soteriology, war, Europe, social values, righteousness, interfaith cooperation, human existence.